

UOT 636.5.082

ROSS-308 BROYLER KROSSLARIN CİNSİYYƏTƏ GÖRƏ AYRILIQDA YETİŞDİRMƏNİN NƏTİCƏLƏRİ

R.B.ALLAHVERDİYEV

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Müasir mərhələdə ətlik quşçuluqda innovasiya yönümlü metodlardan istifadə çox əhəmiyyətlidir. Bu metodlardan biri broyler quşların cinsiyyətə görə ayrı saxlanması hesab edilir. Belə yetişdirmə üsulunda məhsul istehsalına yem məsarifi 5%-ə qədər azalmaqla, quşların salamat saxlanma faizi 2%-ə qədər artmış olur.

Açar sözlər: yetişdirmə, cinsiyyətə görə quşların ayrı saxlanması, canlı kütlə, ət məhsuldarlığı, yem məsarifi, iqtisadi göstərici.

Ölkə əhalisinin ət məhsullarına daim artan tələbatını heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi hesabına ödəmək mümkündür. Bununla əlaqədar respublikada, heyvandarlığın aparıcı sahələrindən olan quşçuluğun inkişaf etdirilməsi və ətlik quşların baş sayının artırılması, müxtəlif innovasiya yönümlü metodlardan istifadə etməklə məhsuldarlıq göstəricilərinin artırılması istiqamətində görülən işlərin səviyyəsini yaxşılaşdırmaq lazımdır.

Bu məqsədlə, elmi tədqiqat işləri aparılmış, nəticələr alınmış və təkliflər verilmişdir.

Azərbaycan şəraitində elmi cəhətdən əsaslanmış və işlənib hazırlanmış sənaye əsasında və fermer təsərrüfatlarında yüksək məhsuldar ətlik krossların optimal bəsləmə müddətini müəyyənləşdirməklə, cinsiyyətə görə ət çıxarı təyin edilmişdir. Bununla yanaşı broyler quşların Azərbaycan şəraiti üçün cinsiyyətə görə ayrılıqda bəslənmənin əhəmiyyətli olduğu təsdiq olunmuş, yüksək iqtisadi səmərə əldə edilmişdir [1].

Elmi tədqiqat işinin aparılmasında əsas məqsəd, Azərbaycan şəraitində broyler cücələrin xoruz və fəralərinin ayrılıqda bəslənilməsi texnologiyasının nəticələrini müəyyənləşdirmək və əldə olunmuş səmərəli nəticələrin dövlət və özəl quşçuluq təsərrüfatlarında tətbiqinə nail olmaqdır.

Bununla əlaqədar olaraq aşağıdakı vəzifələr yerinə yetirilmişdir:

1. Yüksək məhsuldar ətlik krossların məhsuldarlıq göstəricilərini öyrənmək onların bəslənməsində tətbiq olunan müxtəlif texnologiyaların tətbiqinə nail olmaq.

2. Yeni təsərrüfat formalarında müasir bəsləmə texnologiyasının və intensiv bəsləmə üsulunun tətbiqi nəticəsində istiqval zonasında broyler cücələrinin cinsiyyətinə görə ayrı bəsləmə texnologiyasının səmərəliliyini öyrənmək.

3. Sənaye əsasında və fermer təsərrüfatlarında yüksək məhsuldar ətlik krossların optimal bəsləmə müddətini 35 gün müəyyənləşdirmək və cinsiyyətinə görə ət çıxarının təyin etmək. Aparılan təcrübənin yüksək səmərəliliyini müəyyən etmək.

4. Broiler quşların Azərbaycan şəraiti üçün cinsiyyətə görə ayrılıqda bəslənmənin səmərəliliyini müəyyənləşdirmək, yüksək iqtisadi səmərə verən prosesləri aşkar etmək və iqtisadi səmərəliliyi müəyyən etmək [2].

Təcrübə işi 2012-2015-ci illərdə Bakı və Gəncə ətrafı fermer təsərrüfatlarında və quşçuluq fabriklərində aparılmışdır.

Təcrübənin ikinci mərhələsi 2014-cü ildə "Səba" broyler fabrikində, və bir neçə fermer təsərrüfatlarında "Ross -308" krossundan olan broyler cücələr üzərində aparılmışdır. Təcrübənin aparılması üçün, təsərrüfatda hər birində 100 baş broyler cücələri olan üç qrup yaradılmışdır. Hər üç qrupda bütün texnoloji parametrlər identik olmuşdur. Təcrübənin müddətində hər qrupdan 50 baş cücə götürülərək, diri çəkinin müəyyən olunması üçün 7, 14, 21, 28 və 35 gündən bir nəzarət çəki aparılmış və ət çıxımı göstəricilərini müəyyən etmək üçün 35-ci günündə kəsimə verilmişdir. Təcrübə 35 gün ərzində aparılmışdır (cədvəl 1).

Cədvəl 1. Təcrübənin sxemi

Təcrübə qruplarının miqdarı	Mərhələ	Bəslənmə şəraiti	Bəslənmə müddəti günlə	Təsərrüfat formaları	Quşun miqdarı
2	1	Döşəmə	35	Sənaye	100
2	1	Döşəmə	35	Fermer	100
2	2	Döşəmə (cinsiyyətinə görə ayrılıqda)	35	Sənaye	100
2	2	Döşəmə (cinsiyyətinə görə ayrılıqda)	35	Fermer	100
2	2	Döşəmə (qarışıq)	35	Fermer Sənaye	100

Tədqiqatın materialı Azərbaycana gətirilmiş yüksək məhsuldar ətlik quş krossu Ross 308 üzərində

aparılmışdır, təcrübə zamanı quşları qalın döşənəkdə və qəfəsli batareyə şəraitində cinsiyyətinə görə ayrı-ayrılıqda bəslənərək müqaisəli məhsuldarlığı öyrənilməklə iqtisadi səmərəlik təyin edilmişdir. Quşlar baxım texnologiyasına uyğun olaraq yetişdirilmiş və eyni şəraitdə saxlanmışdır [3].

Tədqiqatda təcrübələr 2 mərhələdə aparılmışdır. Birinci mərhələdə təsadüfi seçmə üsulu ilə inkubatorlardan 100 baş ətlik cücələr götürülərək bəslənilmişdir. Təcrübənin sonunda quşların canlı kütləsinin dəyişmə dinamikası öyrənilmişdir (cədvəl 2).

Cədvəl 2. Broyler Ross 308 cücələrinin mütləq və nisbi artım göstəriciləri. Səba quşçuluq fabrikində

Quşların krossları və bəslənmə üsulu	Bəslənmə müddəti	Cinsi	Orta canlı kütlə, qr		Mütləq artım, qr	Orta sutkalıq artım, qr	Nisbi artım %
			Sutkalıq dövrdə	Bəslənmənin sonunda			
Kross Ross 308 birlikdə bəsləndikdə	35	Fərə + Beçə	42±0,42	2064 ±2,75	2022	57,7	192,0
Kross Ross 308 ayrı ayrılıqda bəsləndikdə	35	Beçə	42±0,42	2196±2,79	2154	61,5	192,5
Kross Ross 308 ayrı ayrılıqda bəsləndikdə	35	Fərə	40 ±0,41	1965±2,65	1925	55,0	192,0

Cədvəl 2-dən göründüyü kimi, Səba quşçuluq fabrikində bəslənən cücələrin orta sutkalıq artımı ayrı-ayrılıqda bəslənən beçələrdə, birlikdə bəslənən qruplara nisbətən 6,5 qr və 3,8 qr artıq olmuşdur. Buna müvafiq olaraq nisbi artımın üstünlükləri ayrı-ayrılıqda bəslənən beçələrdə 0,58 % artıq olmuşdur.

Gəncə fermer təsərrüfatında təcrübə altında olan kross Ross 308 broyler quşların orta canlı kütlə artımının (35 gün bəslənmə müddətində) aşağıdakı göstəriciləri müəyyən olunmuşdur (cədvəl 3).

Cədvəl 3. Broyler Ross 308 cücələrinin mütləq və nisbi artım göstəriciləri.

Gəncə fermer təsərrüfatlarında

Quşların krossları və bəslənmə üsulu	Bəslənmə müddəti	Cinsi	Orta canlı kütlə, qr		Mütləq artım, qr	Orta sutkalıq artım, qr	Nisbi artım %
			Sutkalıq dövrdə	Bəslənmənin sonunda			
Kross Ross 308 birlikdə bəsləndikdə	35	Fərə + Beçə	42,7±0,41	2095±3,03	2052,3	58,6	192,0
Kross Ross 308 ayrılıqda bəsləndikdə	35	Beçə	42,3±0,48	2237±3,11	2194,7	62,7	192,5
Kross Ros 308 ayrılıqda bəsləndikdə	35	Fərə	41,7±0,43	1986± 3,04	1944,3	55,5	191,7

Cədvəl 3-də verilən məlumata əsasən Gəncə ərazisində yerləşən fermer təsərrüfatında kross Ross

Quşların krossları və bəslənmə üsulu	Bəslənmə müddəti	Cinsi	Orta canlı kütlə, qr		Mütləq artım, qr	Orta sutkalıq artım, qr	Nisbi artım, %
			Sutkalıq dövrdə	Bəslənmənin sonunda			
Kross Ross 308 birlikdə bəsləndikdə	35	Fərə + Beçə	40,4±0,38	2027±2,95	1986,6	56,8	192,0
Kross Ross 308 ayrılıqda bəsləndikdə	35	Beçə	41,6±0,43	2214±3,37	2172,4	62,1	192,6
Kross Ross 308 ayrılıqda bəsləndikdə	35	Fərə	41,0±0,44	1972±3,03	1931,0	55,2	191,8

308 broyler cücələrinin cinsiyyətinə görə ayrılıqda bəslənməsində orta sutkalıq artım yuxarıda qeyd etdiyimiz göstəricilərdən üstün olmaqla beçələrdə 62,7qr təşkil etmişdir ki, buda 0,9% yüksək deməkdir. Bununla yanaşı birlikdə bəslənmə dövründə fərələrdə 4,1qr və beçələrdə isə 7,2 qr orta sutkalıq artım çox olmuşdur.

Tədqiqat üç mərhələdə aparıldığına görə, bir tədqiqatda Şəmkir rayon ərazisində yerləşən fermer təsərrüfatında aparılmışdır (cədvəl 4). Burada da Gəncə fermer təsərrüfatlarında və Səba quşçuluq fabrikində olduğu kimi, quşların bəslənməsi 35 gün davam

etdirilmişdir.

Cədvəl 4-dən göründüyü kimi, Şəmkir rayon fermer təsərrüfatında bəslənən cücələrin orta sutkalıq artımı ayrı-ayrılıqda bəslənən beçələrdə, birlikdə bəslənən qruplara nisbətən 6,9 qr və 5,3 qr artıq olmuşdur. Buna müvafiq olaraq nisbi artımın üstünlükləri ayrı-ayrılıqda bəslənən beçələrdə 0,76% artıq olmuşdur.

Quşların boy sürətində onun növündən, cinsindən, krossundan, cinsiyyətindən və yaşından asılı olaraq əhəmiyyətli fərqlər təyin edilmişdir. Beçələr, bir qayda olaraq, fərələrdən daha sürətli artırlar. Belə ki, hibrid quşun beçələri 0,9-12% fərələrdən daha ağır olur [4].

Aparılan eksperimental tədqiqatlara əsasən aşağıdakı nəticələrə gəlmək olar.

1.Ross-308 krossunun beçə və fərələrini birlikdə saxladıqda 35 günlükdə şəxsi təsərrüfatlarda onların canlı kütləsi 2064 qr təşkil edir. Bu zaman gün ərzində yem məsrəfi orta hesabla 95,171 qr olmuşdur.

Cədvəl 4. Broyler Ross 308 cücələrinin mütləq və nisbi artım göstəriciləri. Şəmkir rayon fermer təsərrüfatında

2. Broyler Ross-308 krosslarının becələrindən ayrılıqda saxladığı onları canlı kütləsi 35 günlükdə 2196 qr-a çatmışdır ki, buda nəzarət qrupundan 132 qr yüksək olmuşdur. Bu zaman gün ərzində istifadə edilən yem orta hesabla 1-günlükdən 35 günlükə qədər 100,65 qr təşkil etmişdir.

3. Gəncə şəhəri ətrafında fermer təsərrüfatında yetişdirilən broyler cücələri üzərində tədqiqat işinin sınaq yoxlanılması məqsədi ilə 50 baş seçilərək tədqiqat və sınaq yoxlama işi aparılmışdır. Becələrin kəsimqabağı kütləsi 35 günlükdə 2214 qr təşkil etmişdir ki, buda beçə və fərelər birlikdə saxlanan zaman onların canlı kütləsindən 187 qr çox olması müəyyən edilmişdir.

4. Səba quşçuluq fabrikində bəslənən cücələrin orta sutkalıq artımı ayrı-ayrılıqda bəslənən becələrdə başqa qruplara nisbətən 6,5 qr və 3,8 qr artıq olmuşdur. Buna müvafiq olaraq nisbi artımın üstünlükləri ayrı-ayrılıqda bəslənən becələrdə 0,5% artıq olmuşdur.

5. Gəncə ərazisində yerləşən fermer təsərrüfatında kross Ross 308 broyler cücələrinin cinsiyyətinə görə ayrılıqda bəslənməsində orta sutkalıq artım becələrdə 62,7qr təşkil etmişdir ki, buda 0,9% yüksək deməkdir.

6. Səba quşçuluq, Gəncə fermer təsərrüfatı, Şəmkir fermer təsərrüfatı müvafiq olaraq quşların salamat saxlanma faizi 98,9, 98,1, 97,4% olmuşdur.

7. Becələrin kəsimə gedən vaxtı qanında eritositlərin miqdarı $2,94 \cdot 10^{12}/L$ olduğu halda becələr fərelərlə birlikdə saxlanan zaman eritositlərin miqdarı 10,2% aşağı olduğu məlum olmuşdur.

8. Hemoqlabinində miqdarı ayrı-ayrılıqda becələrin və fərelərin saxlanan zaman, birlikdə saxlanılanlara nisbətən 4,3 və 4,71 qr/l çox olduğu məlum oldu.

9. Dəvəçi broylerdə təcrübə altında olan quşların saxlanma üsullarından asılı olaraq ətinin keyfiyyət göstəricilərində fərqlər yaranmışdır. Belə ki, ayrılıqda saxlanma üsullarında döş, bud və baldır əzələlərində yağın miqdarı birlikdə bəslənən qrupdakı fərelərdən və becələrdən 8,6%, 8,1 %, 5,8% müvafiq olaraq üstün olmuşdur. Digər təsərrüfatlarda da üstünlük müşahidə olunmuşdur.

10. Gəncə fermer təsərrüfatında cinsiyyətinə görə ayrılıqda bəslənmədə broyler cücələrinin iqtisadi göstəricilərinin nəticələri rentabellik səviyyəsində də müəyyən edilmişdir. Burada rentabellik səviyyəsi bəslənən xoruzlarda 12,4% birlikdə bəslənmədən və 19,7% fərelərdən üstünlük təşkil edərək ümumi səviyyədə 2,5% rentabellik yuxarı olmuşdur. Gəncə fermer təsərrüfatında 400 baş broyler quşlarının satışından 51,20 man., Səba quşçuluq təsərrüfatında 53,40 man., Şəmkir fermer təsərrüfatında 98,50 man. iqtisadi səmərə əldə edilmişdir.

Tədqiqat işinin nəticələrini əsas götürərək aşağıdakı təkliflər verilmişdir.

1. Respublikamızda yetişdirilən broyler quşları cinsiyyətinə görə ayrı saxlamaq canlı kütləyə görə sürüdə eyniliyin yaranmasına səbəb olur. Bu da, kəsim və emal prosesinin keyfiyyətli getməsi üçün şərait yaradır.

2. Respublikamızda yetişdirilən broyler quşları cinsiyyətinə görə ayrı saxlamaqla daha çox ət məhsulu əldə etmək olar.

3. ROSS-308 broyler quşları misalında digər ətlik krossları da bu üsulla yetişdirmək olar.

ƏDƏBİYYAT

1. В.И.Фисинин, В.В. Гушин, Т.А.Столяр и др. Технология производства мяса бройлеров. Сергиев Посад: ВНИТИП, 2008, 280 с. 2. А.П.Агеечкин, Ф.Ф.Алексеев, А.В. Аралов и др. Промышленное птицеводство. Сергиев Посад: ВНИТИП, 2005, 600 с. 3. Кокошникова А., Холодов А., Улакова В. Выращивание калиброванных по массе бройлеров. // Птицеводство, № 4, 1993, с. 9-10. 4. Кисилев Л.Ю. Породы, линии и кроссы сельскохозяйственной птицы. М.: Колос, 1983, 160 с.

Результаты разведения ROSS-308 кросса бройлеров отдельно по полу

Р.В.Аллахвердиев

Современном этапе развития мясного птицеводства одним из инновационных направлений является раздельное по полу выращивания бройлеров, позволяющее экономить корма на 5%, повышать сохранность бройлеров на 2%.

Ключевые слова: разведения, содержания птиц по полу, живая масса, мясное продуктивность, расход корма, экономическая показатель.

Results of breeding ROSS-308 cross-broiler separately gender training

R.B.Allahverdiev

The modern stage of development of meat poultry farming is one of the innovative directions is a separate broiler farming floor, which allows to save feed by 5%, to increase the safety of broilers by 2%.

Key words: breeding, keeping of birds by sex, live weight, meat productivity, feed consumption, economic indicator.